

การจัดการวัดให้เป็นแหล่งเรียนรู้ในยุคดิจิทัล

Temple Management as a Learning Center in the Digital Age

พระปลัดเกื้อกุล สุภนนโท, สิน งามประโคน, ยุทธวีร์ แก้วทองใหญ่

Phrapalad Kueakun Suphanando, Sin Ngamprskhon, Yudthavee Kaewthongyai,

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

E-mail: pkk072ok@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเสนอหลักการการจัดการวัดให้เป็นแหล่งเรียนรู้ในยุคดิจิทัล องค์ความรู้การจัดการวัดให้เป็นแหล่งเรียนรู้จะช่วยเพิ่มศรัทธาและช่วยรักษามรดกทางวัฒนธรรมและประเพณีชาวพุทธที่ดั่งามของโลกเพราะวัดคือสถานที่ปฏิบัติและขัดเกลาจิตใจให้สะอาด สงบ นอกจากนี้วัดเป็นสถานศึกษาของพระภิกษุสามเณรและเยาวชนได้มาเรียนรู้พระพุทธศาสนา ดังนั้น วัดจึงเป็นแหล่งเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรม ประเพณีที่สำคัญ ที่เกี่ยวกับวิถีชีวิตของคนไทยตั้งแต่เกิดจนตายบนพื้นฐานวิถีชีวิตของคนในชาติและเป็นสถานศึกษา หลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนาเพื่อพัฒนาตนและสังคมให้มีความสุขกายและจิตใจโดยเฉพาะในยุคเทคโนโลยีที่มีการเปลี่ยนแปลงรวดเร็ว

คำสำคัญ: วัด, แหล่งเรียนรู้, สถานที่ปฏิบัติธรรม

ABSTRACT

This article has the objective to propose the principles of temple management as a learning center in the digital age. The knowledge of managing temples as a source of learning will help increase faith and help preserve the world's good cultural heritage and traditions because temples are places of practice and purification of the mind to be clean and peaceful. Besides that, the temples are educational place of monks novices and young people come to learn Buddhism. Therefore, the temple is a source of learning arts and culture. Important traditions related to the way of life of Thai people from birth to death on the basis of the way of life of the people in the nation and a place to study doctrines in Buddhism for self-development and society to be happy physically and mentally, especially in the age of technology that is changing rapidly.

Keywords: Temple, Source of Learning, Meditation Place

บทนำ

วัดหรือวิหารเป็นสถานที่ปฏิบัติธรรมของพระภิกษุสามเณรเพื่อฝึกจิตใจให้สงบตามหลักพระธรรมวินัย เป็นสถานที่พระพุทธเจ้าทรงให้พระเจ้าพิมพิสารถวายสวนป่าไผ่ให้วัดแห่งแรก เรียกวัดเวฬุวันมหาวิหารซึ่งนับเป็นวัดแห่งแรกสุดในประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา นับจากนั้นพระพุทธองค์ทรงตั้งเจตนารมณ์อนุญาตให้พระภิกษุสามเณรอยู่วัด หรือวิหารตามหลักพระวินัย และนอกจากนั้นวัดเป็นสถานที่ปฏิบัติขัดเกลาจิตใจเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ พัฒนาชีวิตให้มีความสุข

การปฏิบัติธรรมเป็นการศึกษาธรรมฝึกฝนอบรมจิตของตนเอง เพื่อตัดละกิเลสค้นหาเห็นธรรมถูกต้องตามความเป็นจริงตลอดชีวิตตราบเท่าที่เราจะต้องเวียนว่ายอยู่ในวัฏสงสารด้วยจุดมุ่งหมาย คือ พระนิพพาน การปฏิบัติธรรม สอดคล้องกับมาตรา 8 ที่ระบุไว้ว่า “เป็นการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประชาชน ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา และมีการพัฒนาสาระ และ

กระบวนการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง” การศึกษาในทางพระพุทธศาสนามีหลักการศึกษาศิล สมาธิ ปัญญา มีหลักการปฏิบัติที่ชัดเจนดังที่ปรากฏในพระไตรปิฎก เช่น มหาสติปัฏฐานสูตร วินิตยัตถุ นิคัมมสูตร หรือในคัมภีร์ปกรณ์วิเสสวิสุทธิมรรค จุดประสงค์ก็เพื่อผู้ศึกษาปฏิบัติเกิดปัญญาญาณเห็นแจ้งตามความเป็นจริง ดังมาตรา 22 ระบุไว้ว่า “การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ”

มหาเถรสมาคม คณะสงฆ์ วัด เป็นสถาบันศาสนา ร่วมกับองค์กรของรัฐ คือ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ สามารถร่วมมือกันจัดตั้งและบำรุงสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด และสนับสนุนส่งเสริมการปฏิบัติธรรมของประชาชน ตามมาตรา 12 และสามารถจัดการศึกษาอบรมปฏิบัติธรรมแก่พุทธศาสนิกชนได้ รวมทั้งแก่สถานศึกษาและศูนย์การเรียนรู้ที่สนใจ ตามมาตรา 18 การได้รับสิทธิประโยชน์จากการสนับสนุนของรัฐ เช่น สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติโดยกองพุทธศาสนศึกษา จัดสรรงบประมาณอุดหนุนประจำปี ตามโครงการเงินอุดหนุนการดำเนินงานสำนักปฏิบัติธรรม เมื่อจัดตั้งเป็นสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดแล้ว ตามมาตรา 14 ตามสิทธิขององค์กร

การอบรมปฏิบัติธรรมมีรูปแบบการจัดการศึกษา ได้แก่ การศึกษาในระบบ คือ จัดเป็นหลักสูตร มีตัวอย่าง คือ บทเรียนปฏิบัติธรรมในชั้นเรียนบทเรียนศีลธรรมในวิชาสังคมศึกษาในทุกระดับการศึกษา ในมหาวิทยาลัยสงฆ์ก็จัดเป็นวิชาธรรมภาคปฏิบัติ จัดเป็นหลักสูตรในการศึกษาระดับปริญญาโท คือ พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิปัสสนาภาวนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตบวรศึกษาพุทธโฆส นครปฐม การศึกษานอกระบบ คือ จัดอบรมปฏิบัติธรรมเป็นระยะๆ ตามช่วงเวลา และการศึกษาตามอัธยาศัย คือ เปิดโอกาสให้ผู้สนใจเข้าปฏิบัติได้ตลอดเวลาตามที่ต้องการ ดังมาตรา 15 และสามารถจัดการศึกษาในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งหรือทั้งสามรูปแบบก็ได้ ตามศักยภาพขององค์กร และเป็นไปตามมาตรา 23 คือ เพราะได้รับการอบรมปฏิบัติธรรมจึงเกิดความรู้คุณธรรม ผู้ปฏิบัติธรรมตามความเป็นจริง ผีอกตน ได้ธรรมทำให้สามารถดำรงชีวิตอย่างมีความสุข

จากข้อความข้างต้นชี้ชัดว่า วัดเป็นสถานที่ปฏิบัติธรรมเฉพาะสำหรับพระภิกษุสามเณร อุบาสก อุบาสิกาเพื่อเรียนรู้หลักพระธรรมวินัยให้เข้าใจชัดและนำหลักธรรมที่ได้ศึกษาไปปฏิบัติให้ถูกต้อง จึงมีการเรียกว่าวัดเป็นแหล่งเรียนรู้ ดังที่ พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 ให้คำจำกัดความว่าแหล่ง หมายถึง ถิ่นที่อยู่ บริเวณศูนย์รวม บ่อเกิดแห่งการเรียนรู้ หมายถึง เข้ารับความรู้จากผู้สอนรับการศึกษอบรมเพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจหรือความชำนาญฝึกฝนให้เกิดการเรียนรู้ความเข้าใจจนกลายเป็นความชำนาญ และรู้ หมายถึง แจ้ง เข้าใจ ทราบ ดังนั้นแหล่งการเรียนรู้หมายถึงถิ่นที่อยู่ บริเวณ บ่อเกิดแห่งที่ หรือศูนย์รวมความรู้ที่เข้าไปศึกษาหาความรู้ความเข้าใจและความชำนาญ แหล่งการเรียนรู้โดยทั่วไปหมายถึงแหล่งหรือที่รวมสาระความรู้ อาจเป็นสถานที่ศูนย์ข้อมูลข่าวสารสาระความรู้และบุคคลที่เอื้อให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต แหล่งการเรียนรู้มีอยู่ทุกที่ทุกเวลามีคุณค่าน่าสนใจและกระจายอยู่รอบตัวทุกส่วนของสังคมสามารถเป็นได้ทั้งผู้ให้ความรู้และผู้รับความรู้ขึ้นอยู่กับการมีส่วนร่วมและสนับสนุนกันและกันก็สามารถส่งผลให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ได้ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554)

กล่าวได้ว่า แหล่งการเรียนรู้หมายถึงแหล่งข้อมูลข่าวสารสารสนเทศ สถาบัน หน่วยงาน อาจเป็นวัตถุสิ่งของที่มนุษย์สร้างขึ้นหรือเป็นสิ่งที่อยู่ตามธรรมชาติก็ได้ เช่น กิจกรรมศาสนา วัฒนธรรม ประเพณีที่มีคุณค่า มีความสำคัญต่อการศึกษาและทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ดังนั้น วัดจึงเป็นแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่ทุกคน ทุกเพศ ทุกวัย ทุกอาชีพ ทุกอายุ สามารถเข้ามาศึกษาหาความรู้ได้โดยไม่มีขีดจำกัด และสามารถหาความรู้ได้ตลอดชีวิต ขึ้นอยู่กับความสนใจของผู้เรียนว่าจะต้องการหาความรู้ศาสนธรรมในรูปแบบใด หากต้องการหาความรู้เพิ่มเติมก็สามารถสอบถามได้จากผู้รู้ (พระสงฆ์) ในเรื่องนั้นๆ ได้ วัดเป็นสถานที่ที่บุคคลทั่วไปสามารถไปศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมปัญญาให้แก่ตนเองได้ตลอดชีวิตเป็นแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

การจัดการวัดให้เป็นแหล่งเรียนรู้อะไร เหมาะสมกับยุคสมัยในปัจจุบันอย่างไร เรื่องนี้เป็นคำถามที่สำคัญมากสำหรับชาวพุทธและสังคมสมัยใหม่โดยเฉพาะในยุคดิจิทัล

จากคำถามนี้มาทำความเข้าใจคำว่า วัดเป็นสถาบันที่ทำหน้าที่ในการสืบทอดพระพุทธศาสนา ปลูกฝังศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมอันดีงามแก่พุทธศาสนิกชนจากชนรุ่นหนึ่งสู่ชนอีกรุ่นหนึ่ง พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2535 ได้กำหนดภารกิจของคณะสงฆ์ไว้ 6 ด้าน ได้แก่ การปกครอง การเผยแผ่ การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การสาธารณสงเคราะห์ และการสาธารณูปการ (พระวิสุทธิกษัตริย์ (ประสิทธิ์ พรหมศรี), 2547) ซึ่งแต่ละด้านต่างสนับสนุนภารกิจซึ่งกันและกัน แต่ภารกิจหลักของวัด คือ การให้การศึกษแก่คณะสงฆ์เพื่อให้มีความรู้พร้อมที่จะให้การศึกษแก่ประชาชนทั่วไปที่เรียกว่า การเผยแผ่ศาสนธรรมนั่นเอง และการให้ความรู้แก่ประชาชนมีหลากหลายรูปแบบ เช่น การศึกษาสงเคราะห์ที่มีทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการให้การศึกษตามความต้องการของผู้เรียน

การจัดการศึกษาตามภารกิจ 6 ด้าน ในรูปแบบของการศึกษาในระบบ นอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยของวัด เป็นการจัดการศึกษาตามแนวทางของพระพุทธศาสนาซึ่งเป็นหลักการพัฒนามนุษย์โดยตรง ทำให้เกิดการพัฒนาร่างกายและปัญญาไปพร้อมๆ กัน โดยเริ่มต้นพัฒนาบุคคลก่อน เมื่อบุคคลมีความรู้ความสามารถในตนเองแล้วก็จะนำไปสู่การพัฒนาบุคคลอื่นต่อไป หรือมนุษย์ที่ได้รับการพัฒนาแล้วจะเป็นกลไกและกำลังสำคัญในการพัฒนาสังคม และประเทศชาติให้เจริญก้าวหน้า (สุจิตรา อ่อนค้อม, 2546) พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2505 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2535 กล่าวถึงการจัดการศึกษาที่เรียกว่า การศาสนศึกษาว่า มีภารกิจที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาหรือการเรียนรู้ของคณะสงฆ์ มีเป้าหมาย 3 ระดับ คือ จัดเพื่อตัวบุคคล จัดเพื่อพระศาสนา และจัดเพื่อสังคม

1. การจัดการเรียนรู้เพื่อตัวบุคคล คือ พระภิกษุสามเณรทุกรูปที่เข้ามาบวชเรียนต้องศึกษาพระวินัย ระเบียบปฏิบัติทางศาสนา รวมถึงธรรมเนียมต่างๆ เพื่อปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง เรียนรู้เพื่อให้เอาตัวให้รอดให้หลุดพ้นจากความทุกข์ เช่น การศึกษาและปฏิบัติกรรมฐาน การจัดการเรียนรู้ชนิดนี้เป็นการจัดแบบได้ประโยชน์เฉพาะตัว ใครทำใครได้ เรียนตามอัธยาศัย โดยเรียนรู้จากตำราหรือจากครูอาจารย์ก็ได้

2. การจัดการเรียนรู้เพื่อพระศาสนา คือ การจัดหลักสูตรเนื้อหาสาระเกี่ยวข้องกับแก่นของพระศาสนา ได้แก่ การเรียนนิกกรรมและบาลี ศึกษาพระไตรปิฎกและหลักธรรมต่างๆ เป็นการเรียนรู้เพื่อรักษาพระพุทธศาสนา

3. การจัดการเรียนรู้เพื่อสังคม เป็นการจัดการศึกษาเพื่อช่วยเหลือสังคม ช่วยให้ผู้ไม่รู้แต่ขาดทุนทรัพย์ได้มีโอกาสเรียนรู้อาศัยการบวชจึงได้เรียน การเรียนแบบนี้เรียกว่า พระปริยัติธรรมแผนกสามัญ คือ การเรียนรู้วิชาทางโลกควบคู่ไปกับการเรียนทางธรรม (พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช), 2546)

ในส่วนของการจัดการเรียนรู้เพื่อคฤหัสถ์ วัดได้จัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้านศาสนธรรมและศาสนปฏิบัติให้แก่เยาวชนและประชาชนทั่วไป ด้วยการดึงเยาวชนให้เข้ามาเรียนรู้ในวัด โดยมีพระภิกษุสงฆ์เป็นผู้สอนและควบคุมดูแล โดยบางวัดได้เปิดวัดเป็นโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ โรงเรียนการกุศลของวัด หรือการจัดกิจกรรมอบรมพัฒนาจิตใจ การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานสำหรับประชาชนเป็นครั้งคราวหรือสม่ำเสมอแล้วแต่ความพร้อมของแต่ละวัด ดังนั้น จะเห็นได้ว่า วัดและคณะสงฆ์ได้ดำเนินการจัดวัดให้เป็นแหล่งการเรียนรู้ทางศาสนธรรมมานานแล้ว

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มีเนื้อหาครอบคลุมและเกี่ยวข้องกับบทบาทของวัดในหลายด้าน ดังนี้

1. มาตรา 4 กล่าวถึงการศึกษาว่า คือ “กระบวนการเรียนรู้เพื่อความรู้ความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคมโดยการถ่ายทอดความรู้ การฝึก การอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรม การสร้างองค์ความรู้ขึ้นจากการจัดการสภาพแวดล้อม สังคม การเรียนรู้ และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต” และวัดเองเป็นแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต เป็นสถาบันสืบสานวัฒนธรรมท้องถิ่น

2. มาตรา 6 จุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษา ต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม จริยธรรม และวัฒนธรรม

3. มาตรา 12 สถาบันศาสนา มีสิทธิในการจัดการศึกษา

4. มาตรา 22 การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่า ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่า ผู้เรียนสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามศักยภาพ

5. มาตรา 24 การจัดกระบวนการเรียนรู้ ให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน ฝึกทักษะ กระบวนการคิด และประยุกต์ความรู้มาใช้ในการแก้ไขปัญหา จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ โดยอำนวยความสะดวกให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยการจัดสภาพแวดล้อม บรรยากาศ สื่อการเรียน ทั้งนี้ผู้สอนและผู้เรียนอาจเรียนรู้ไปพร้อมกันจากสื่อการเรียนการสอน และแหล่งวิทยาการประเภทต่างๆ จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นทุกเวลาทุกสถานที่ โดยประสานความร่วมมือกับบุคคลทุกฝ่ายเพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนรู้ตามศักยภาพ (พระครูวันสุตานุสูล, 2557)

กล่าวโดยสรุปการจัดการวัดให้เป็นแหล่งเรียนรู้อะไร เน้น 3 เรื่องหลัก คือ การเรียนรู้ด้านศีลการปฏิบัติให้มีศีล คือการฝึกหัดปฏิบัติตนมีวินัย เคารพกฎหมาย ระเบียบประเพณี วัฒนธรรม อีกข้อหนึ่งคือการเรียนรู้จิตของตนให้เข้าใจชัดและสุดท้ายคือการเรียนรู้ที่จะพัฒนาปัญญาให้เข้าใจตน คนอื่นให้เข้าใจความจริง

การจัดแหล่งการเรียนรู้ของวัดในปัจจุบันอย่างไร

วัดเป็นสถาบันที่ทำหน้าที่ในการสืบทอดพระพุทธศาสนาปลูกฝังศีลธรรมคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยมอันดีงามแก่พุทธศาสนิกชนจากชนรุ่นหนึ่งสู่ชนอีกรุ่นหนึ่ง พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 ได้กำหนดภารกิจของคณะสงฆ์ไว้ 6 ด้าน ได้แก่การปกครอง การเผยแผ่ การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การสาธารณสงเคราะห์ และการสาธารณูปการ (พระวิสุทธิกัฏฐธาดา (ประสิทธิ์ พรหมวิธี), 2547) ซึ่งแต่ละด้านต่างสนับสนุนภารกิจซึ่งกันและกันแต่ภารกิจหลักของวัด คือการให้การศึกษาแก่คณะสงฆ์เพื่อให้มีความรู้พร้อมที่จะให้การศึกษาแก่ประชาชนทั่วไปที่เรียกว่าการเผยแผ่ศาสนธรรมนั่นเองและการให้ความรู้แก่ประชาชนมีหลากหลายรูปแบบเช่นการศึกษาสงเคราะห์ที่มีทั้งการศึกษาในระบบการศึกษานอกระบบและการให้การศึกษาตามความต้องการของผู้เรียน

สุจิตรา อ่อนค้อม กล่าวถึงการจัดการศึกษาตามภารกิจ 6 ด้าน ในรูปแบบของการศึกษาในระบบนอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของวัดว่าเป็นการจัดการศึกษาตามแนวทางของพระพุทธศาสนาซึ่งเป็นหลักการพัฒนามนุษย์โดยตรงทำให้เกิดการพัฒนาทั้งทางร่างกายและปัญญาไปพร้อมๆ กันโดยเริ่มต้นพัฒนาบุคคลก่อนเมื่อบุคคลมีความรู้ความสามารถในตนเองแล้วก็จะนำไปสู่การพัฒนาบุคคลอื่นต่อไปหรือนุรักษ์ที่ได้รับการพัฒนาแล้วจะเป็นกลไกและกำลังสำคัญในการพัฒนาสังคมและประเทศชาติให้เจริญก้าวหน้า (สุจิตรา อ่อนค้อม, 2546)

พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2505 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่2) พ.ศ.2535 กล่าวถึงการจัดการศึกษาที่เรียกว่าการศาสนศึกษามีภารกิจที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาหรือการเรียนรู้ของคณะสงฆ์ว่ามีเป้าหมาย 3 ระดับ คือ จัดเพื่อตัวบุคคล จัดเพื่อพระศาสนา และจัดเพื่อสังคม

การจัดการเรียนรู้เพื่อตัวบุคคล คือพระภิกษุสามเณรทุกรูปที่เข้ามาบวชเรียนต้องศึกษาพระวินัยระเบียบปฏิบัติทางศาสนารวมถึงธรรมเนียมต่างๆ เพื่อปฏิบัติได้อย่างถูกต้องเรียนรู้เพื่อให้เอาตัวให้รอดให้หลุดพ้นจากความทุกข์เช่นการศึกษาและปฏิบัติกรรมฐานการจัดการเรียนรู้ชนิดนี้เป็นการจัดแบบได้ประโยชน์เฉพาะตัวใครทำใครได้เรียนตามอัธยาศัยโดยเรียนรู้จากตำราหรือจากครูอาจารย์ก็ได้

การจัดการเรียนรู้เพื่อพระศาสนา คือ การจัดหลักสูตรเนื้อหาสาระเกี่ยวข้องกับแก่นของพระศาสนา ได้แก่ การเรียนนิกกรรมและบาลีศึกษาพระไตรปิฎก และหลักธรรมต่างๆ เป็นการเรียนรู้เพื่อรักษาพระพุทธศาสนา

การจัดการเรียนรู้เพื่อสังคมเป็นการจัดศึกษาเพื่อช่วยเหลือสังคมช่วยให้ผู้ไม่รู้แต่ขาดทุนทรัพย์ได้มีโอกาสเรียนรู้อาศัยการบวชจึงได้เรียนการเขียนแบบนี้เรียกว่าพระปริยัติธรรมแผนกสามัญคือการเรียนรู้วิชาทางโลกควบคู่ไปกับการเรียนทางธรรม (พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช), 2546)

ในส่วนของการจัดการเรียนรู้สำหรับคฤหัสถ์ วัดได้จัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้านศาสนาธรรมและ ศาสนปฏิบัติให้แก่เยาวชนและประชาชนทั่วไป ด้วยการดึงเยาวชนให้เข้ามาเรียนรู้ในวัดโดยมีพระภิกษุสงฆ์เป็นผู้สอนและควบคุมดูแลโดยบางวัดได้เปิดวัดเป็นโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์โรงเรียนการกุศลของวัดหรือการจัดกิจกรรมอบรมพัฒนาจิตใจการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานสำหรับประชาชนเป็นครั้งคราวหรือสม่ำเสมอแล้วแต่ความพร้อมของแต่ละวัด ดังนั้นจะเห็นได้ว่าวัดและคณะสงฆ์ได้ดำเนินการจัดวัดให้เป็นแหล่งการเรียนรู้ทางศาสนาธรรมมานานแล้ว

การเรียนรู้ตามแนวทางของพระพุทธศาสนาเกิดขึ้นเมื่อสองพันห้าร้อยหกสิบหกปีมาแล้วพระพุทธเจ้าได้ตรัสประเมินผล การเรียนของบุคคลผู้เรียนรู้ไว้ 4 ประเภท พอสรุปใจความได้ว่าบุคคลที่เรียนน้อยแต่รู้ความหมายของสิ่งที่เรียนมาน้อยนั้น บุคคลที่เรียนน้อยแต่รู้ความหมายของเรื่องที่เรียนมาน้อยนั้น บุคคลที่เรียนมากแต่ไม่รู้ความหมายของเรื่องที่เรียนมามากนั้น บุคคลที่เรียนมากและรู้ความหมายของเรื่องที่เรียนมามากนั้นตามนัยแห่งพระสูตรที่ไดยกมากล่าวนี้ทรงแสดงว่า

1. ผู้เรียนเชิงทฤษฎีน้อย และไม่เข้าถึงในสิ่งที่เรียน (ปฏิบัติไม่ได้) ก็มี
2. ผู้เรียนน้อยแต่เข้าถึงตามที่เรียนมาไม่พอก็มี
3. ผู้เรียนเชิงทฤษฎีมากแต่ไม่เข้าถึงตามที่เรียน (ปฏิบัติไม่ได้) ก็มี
4. ผู้เรียนมากและเข้าถึงตามที่เรียนมาก็มี (อง.จตุกก. (ไทย) 21/6/9-11)

เรื่องนี้ได้มีนักวิชาการทางพระพุทธศาสนากล่าวให้ข้อคิดดังนี้

สนิท ศรีสำแดง กล่าวถึงการเรียนรู้เชิงพุทธไว้ว่าพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งความรู้ส่งเสริมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง เป็นการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่มีจุดหมายระยะยาวในการพัฒนามนุษย์ให้สมบูรณ์ ไม่ได้มุ่งเน้นให้ผู้เรียนรู้แต่ประโยชน์ในปัจจุบันซึ่งทำให้เกิดการแข่งขันเอาเปรียบกันมุ่งแสวงหาแต่ประโยชน์ส่วนตัว ไร้หิริโอตตปะหาวิธทางได้เปรียบผู้อื่นโดยเรียกวิธีการเหล่านี้ว่ากลยุทธ์ การเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนานั้นหากเรียนรู้แล้ว “ละชั่วทำดี” ยังไม่ได้จะไม่เรียกว่าเป็นผู้ “มีการศึกษา” (สนิท ศรีสำแดง, 2547)

พระเทพเวที (ป. อ. ปยุตฺโต) ให้ความหมายของการศึกษาหรือการเรียนรู้ไว้ว่าเป็นการฝึกฝนพัฒนาคนให้รู้จักดำเนินชีวิตอย่างถูกต้องดังตามคำว่า “ชีวิตที่ดีงาม” หมายรวมถึงความเป็นอยู่อย่างถูกต้องมีคุณค่าเกื้อกูลเป็นประโยชน์และมีความสุข โดยไม่เบียดเบียนตนไม่เบียดเบียนผู้อื่นการดำเนินชีวิตของมนุษย์ก็เหมือนเป็นการเดินทางเรามองเห็นการมีชีวิตหรือการเป็นอยู่ของมนุษย์ว่าคือการเดินทางสู่จุดหมายอย่างใดอย่างหนึ่งซึ่งสอดคล้องกับความหมายของการศึกษาหรือการเรียนรู้ที่ว่าเป็นการพัฒนาคนโดยทำให้คนนั้นก้าวไปในวิถีชีวิตที่ดีงามสู่จุดหมายมากยิ่งขึ้น

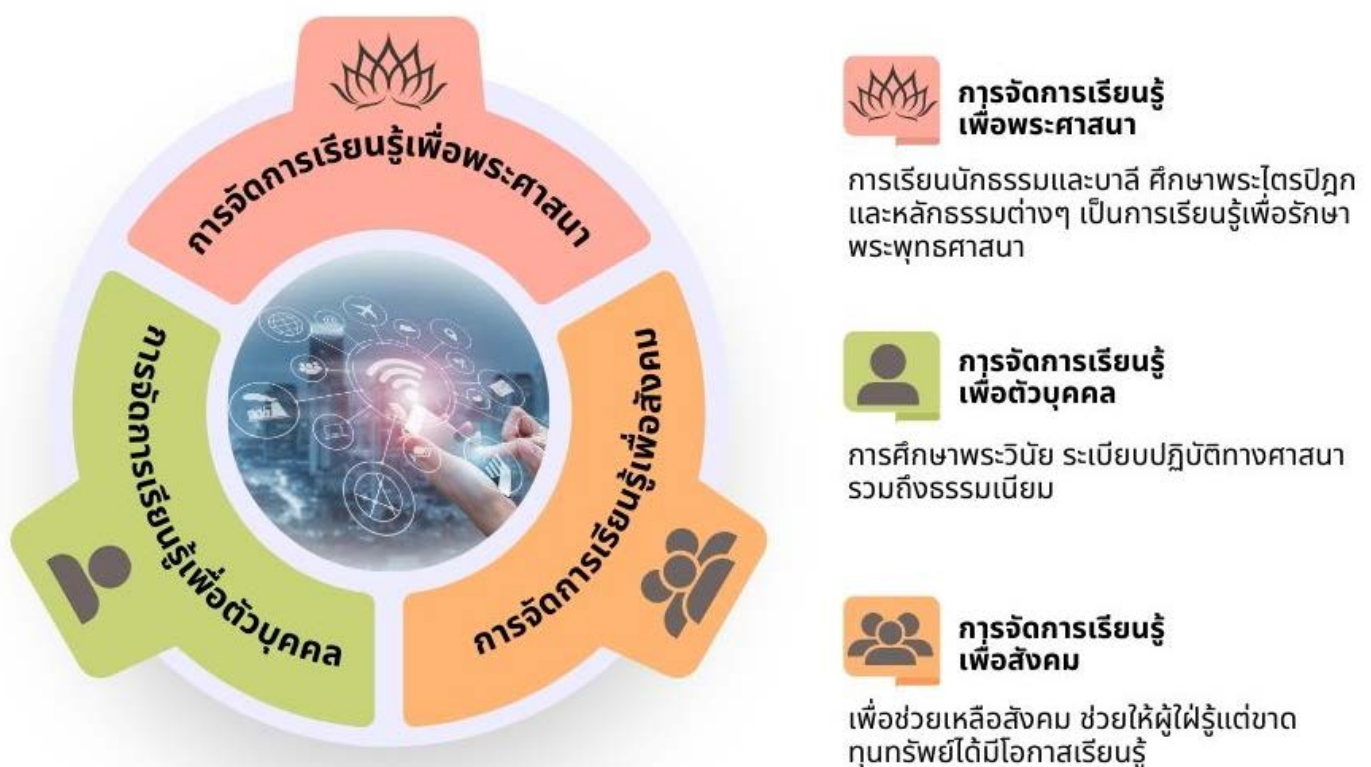
นอกจากนี้ท่านได้กล่าวสรุปไว้ว่า หากเราต้องการสภาพสังคมที่ดีการเรียนรู้เชิงพุทธต้องมุ่งสร้างแหล่งเรียนรู้ให้เป็นกลายามิตร (พระเทพเวที (ป. อ. ปยุตฺโต), 2565) โดยเฉพาะการผลิตครูอาจารย์ พระภิกษุสามเณรที่มีคุณภาพช่วยกันทำตนเป็นแหล่งความรู้และแบบอย่างที่ดีพัฒนาระบบและรูปแบบต่างๆ ของความสัมพันธ์ให้สะดวกชวนใจและได้ผล โดยมีเป้าหมายที่ชัดเจนและจริงจางจะทำให้สำเร็จจนถึงขั้นที่เด็กหรือบุคคลที่เข้าไปเรียนรู้สามารถพัฒนาองค์ประกอบภายใน คือ โยนิโสมนสิการ ขึ้นมาให้ได้จนทุกคนสามารถพึ่งตนเองได้แล้วทุกคนก็จะเป็สมาชิกที่ดีของสังคม ซึ่งเป็นกลายามิตรต่อกันประกอบกันจนเป็นสังคมที่มีความเป็นกลายามิตร นอกจากนี้ท่านยังกล่าวถึงการเรียนรู้ว่าคือเรื่องของชีวิตทั้งหมดชีวิตต้องเรียนรู้เพื่อปฏิบัติตนต่อสถานการณ์ต่างๆ ให้เกิดผลดีเพื่อให้อยู่รอดท่ามกลางสิ่งแวดล้อมที่ชีวิตเข้าไปเกี่ยวข้องด้วยฉะนั้นการเรียนรู้จึงเริ่มตั้งแต่เกิดเพราะมนุษย์ต้องหาทางรอดและต้องอยู่ให้ได้ (พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต), 2547)

สรุปการจัดการวัดให้เป็นแหล่งเรียนรู้ที่ดีในยุคดิจิทัลที่รวดเร็ว คนในวัดต้องมีความรู้ด้านการนำเทคโนโลยีไปเป็นเครื่องมือในการบริหารจัดการวัดให้พระภิกษุสามเณรมีความรู้ มีความสามารถในการนำข้อมูลของวัดไปใช้ประโยชน์ในการ

ประชาสัมพันธ์และเทคโนโลยีสอนผ่านช่องทางสมัยใหม่ได้สะดวกและรวดเร็ว ซึ่งในปัจจุบันวัดต้องเปลี่ยนบทบาทในการบริหารจัดการวัดให้เป็นแหล่งรู้ที่ทันสมัยกับยุคปัจจุบันด้วยการใช้สื่อเทคโนโลยีในการช่วยให้ข้อมูลด้านความรู้ทางพระพุทธศาสนาและกิจกรรมที่ช่วยให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการเข้าถึงข้อมูลทางวัดได้ง่ายและรวดเร็วอยู่ที่ไหนก็สามารถเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ได้ นี่คือแหล่งข้อมูลยุคใหม่ที่ประชาชนต้องการเรียนรู้ เมื่อทำได้อย่างนี้แล้วพระพุทธศาสนาก็จะยั่งยืนตลอดไป

บทสรุป

วัดเป็นสถานที่ปฏิบัติธรรมของพระภิกษุสามเณรเพื่อฝึกจิตให้สงบตามหลักพระธรรมวินัย มีการเรียกว่าวัดเป็นแหล่งเรียนรู้ เป็นแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่ทุกคน ทุกเพศ ทุกวัย ทุกอาชีพ ทุกอายุ สามารถเข้ามาศึกษาหาความรู้ได้โดยไม่มีขีดจำกัด และสามารถหาความรู้ได้ตลอดชีวิต ขึ้นอยู่กับความสนใจของผู้คนว่าจะต้องการหาความรู้ศาสนาธรรมในรูปแบบใด หากต้องการหาความรู้เพิ่มเติมก็สามารถสอบถามได้จากผู้รู้ (พระสงฆ์) ในเรื่องนั้นๆ ได้ ภารกิจหลักของวัด คือการให้การศึกษแก่คณะสงฆ์เพื่อให้มีความรู้พร้อมที่จะให้การศึกษแก่ประชาชนทั่วไปที่เรียกว่าการเผยแผ่ศาสนา การให้ความรู้แก่ประชาชนมีหลากหลายรูปแบบ เช่น การศึกษาสงเคราะห์ที่มีทั้งการศึกษาในระบบการศึกษานอกระบบและการให้การศึกษตามความต้องการของผู้เรียน การจัดการวัดให้เป็นแหล่งเรียนรู้ที่ดีในยุคดิจิทัลที่รวดเร็ว คนในวัดต้องมีความรู้ด้านการนำเทคโนโลยีไปเป็นเครื่องมือในการบริหารจัดการวัดให้พระภิกษุสามเณรมีความรู้ มีความสามารถในการนำข้อมูลของวัดไปใช้ประโยชน์ในการประชาสัมพันธ์และเทคโนโลยีสอนผ่านช่องทางสมัยใหม่ได้สะดวกและรวดเร็ว สรุปดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 การจัดการวัดให้เป็นแหล่งเรียนรู้ในยุคดิจิทัล

รายการอ้างอิง

- พระครูวัฒนสุตานุกุล. (2557). กระบวนการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งการเรียนรู้ของคณะสงฆ์ไทย. วิทยานิพนธ์ดุสิตวิทยด. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระเทพเวที (ป. อ. ปยุตโต). (2546). รุ่งอรุณของการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 4. เชียงราย: สหธรรมิกเชียงราย.
- พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช). (2546). บทบาทของสถาบันพระพุทธศาสนากับการจัดการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ดี.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2547). สรุปรธรรมกาลเรื่องโรงเรียนวิถีพุทธปฏิรูปการศึกษาอย่างบูรณาการ. ในยุทธศาสตร์การพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์อุษาการพิมพ์.
- พระวิสุทธิภัทรธาดา (ประสิทธิ์ พรหมรสี). (2547). พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ และกฎหมายเถระ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2554). พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554. กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์.
- สนิท ศรีสำแดง. (2547). พระพุทธศาสนากับการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สุจิตรา อ่อนค้อม. (2546). รูปแบบการจัดการศึกษาและการเผยแผ่ศาสนาธรรมของวัดในพระพุทธศาสนา: กรณีศึกษาวัดสามชุก. สำนักคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี.